

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Lichovníka, soudce Vladimíra Sládečka a soudce zpravodaje Davida Uhlíře ve věci ústavní stížnosti **N. K. D.**, zastoupeného Mgr. Janem Boučkem, advokátem se sídlem Opatovická 4, Praha, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 8. listopadu 2017, č. j. 15 C 49/2017-56, za účasti **Obvodního soudu pro Prahu 5** jako účastníka řízení a České republiky - Ministerstva spravedlnosti a České advokátní komory jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 8. 11. 2017, č. j. 15 C 49/2017-56, bylo porušeno právo stěžovatele na náhradu škody způsobenou nezákonným rozhodnutím při výkonu veřejné moci podle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Tento rozsudek se proto ruší.

O d ů v o d n ě n í:

I. Rekapitulace průběhu řízení

1. Stěžovatel čelil obvinění z trestného činu úcastenství na vraždě. Ve věci bylo zahájeno jeho trestní stíhání usnesením ze dne 14. 4. 2016, sp. zn. UOOZ-3262/TČ-2015-290010, které ke stížnosti stěžovatele příslušný státní zástupce usnesením ze dne 31. 5. 2016 zrušil. Policie ČR ve věci znovu jednala a usnesením ze dne 28. 7. 2016 rozhodla o odkladu trestní věci, neboť se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájení trestního stíhání stěžovatele. Stěžovatele v této věci zastupoval advokát Mgr. Jan Bouček. Za jeho právní služby mu stěžovatel dne 4. 8. 2016 uhradil částku 83 792,50 Kč. Stěžovatel dne 4. 8. 2016 uplatnil u Ministerstva spravedlnosti nárok na náhradu škody podle zákona č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o odpovědnosti státu“). Ministerstvo vydalo dne 26. 1. 2017 stanovisko, kterým stěžovateli přiznalo částku 79 920,50 Kč a tuto částku mu následně vyplátilo. Stěžovateli nebyla přiznána částka ve výši 3 872 Kč za úkon nahlížení do spisu ze dne 27. 5. 2016.

2. Stěžovatel se proto žalobou proti ČR – Ministerstvu spravedlnosti (nyní v pozici vedlejšího účastníka) domáhal zaplacení nepřiznané částky. Obvodní soud pro Prahu 5 napadeným rozsudkem žalobu zamítl a rozhodl o nákladech řízení. Soud dospěl k závěru, že úkon nahlížení do spisu v průběhu vyšetřování neodpovídá žádnému úkonu právní služby podle § 11 odst. 1 a 2 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „advokátní tarif“). Takovým úkonem by

bylo pouze prostudování spisu při skončení vyšetřování, ke kterému dochází před vstupem trestního řízení do soudní fáze. O takový případ však v dané věci nešlo. V dané věci měl stěžovatel obhájce již od zahájení trestního stíhání a obhájce tedy měl příležitost účastnit se probíhajících vyšetřovacích úkonů, což činil. Díky tomu měl o průběhu vyšetřování dostatečný přehled a nahlédnutí do spisu tak proběhlo bez nároku na náhradu poskytnuté odměny ze strany státu.

II. Obsah ústavní stížnosti a vyjádření vedlejšího účastníka řízení

3. Stěžovatel v ústavní stížnosti zdůrazňuje, že právo na obhajobu se realizuje i nahlížením do spisu. Považuje za nespravedlivé, aby realizací této součásti práva na obhajobu byl dotčen ve své majetkové sféře v případě, kdy byl obžaloby zproštěn. Argumentace soudu by ve svém důsledku znamenala stav, kdy by se stěžovatel musel spokojit pouze s pasivním výkonem obhajoby a aktivně se bránil jen při úkonech, ke kterým je jeho obhájce přizván bez znalosti spisu. Takový výklad za situace trestního řízení za trestný čin, za nějž hrozí uložení výjimečného trestu, není udržitelný. Nahlédnutí do spisu v dané fázi řízení bylo nepochybně účelným úkonem nutným k obraně práv stěžovatele. Stěžovatel poukazuje na odlišnou trestní věc, v níž nebyl úkon nahlížení do spisu obhájci soudem přiznán k proplacení. Přístup soudů k této otázce není jednotný.

4. Česká advokátní komora ve svém vyjádření uvedla, že praxe soudů, při níž odmítají uznat oprávněnost nároku na náhradu toho, co žalobce vynaložil jako náklad za poskytovanou obhajobu v trestním řízení, je častá. Podle ustanovení § 41 odst. 2 tr. řádu je obhájce oprávněn již v přípravném řízení činit za obviněného návrhy, podávat za něho žádosti a opravné prostředky, nahlížet do spisu a zúčastnit se vyšetřovacích úkonů. Je naprosto běžné, že po převzetí obhajoby obhájce využije práva požádat o nahlédnutí do trestního spisu, aby správně zvolil taktiku dalšího postupu. Vedlejší účastník označuje úvahu, podle níž je seznámení se spisem nutným úkonem obhajoby až ve chvíli, kdy má trestní řízení vstoupit do fáze řízení před soudem, za učiněnou bez znalosti věci. U déletrvajících trestních řízení je naopak pro řádné plnění povinností advokáta nutné do spisu nahlížet opakovaně. Pokud by obhájce přehled o stavu dokazování neudržoval, porušoval by tím své povinnosti a v krajním případě by za takový postup mohl být i kárně potrestán. Argument obecných soudů, že úkon nahlédnutí do spisu v průběhu vyšetřování neodpovídá žádnému úkonu právní služby podle § 11 odst. 1 a 2 advokátního tarifu, je podle jejího názoru nepřijatelný. Absence výslovného uvedení této právní služby v advokátním tarifu není překážkou, neboť advokátní tarif nevymezuje doslovný výčet právních služeb, které advokát smí nebo může poskytovat za úplatu. V ustanovení § 11 odst. 3 advokátního tarifu je uvedeno, že i za úkony v předchozích odstavcích neuvedené náleží odměna jako za úkony, jímž jsou svou povahou a účelem nejbližší. Z pohledu České advokátní komory se jedná o principiální záležitost, neboť obecné soudy odmítají uplatněný nárok advokátů s obdobným odůvodněním opakovaně. V posuzované věci mělo být nahlížení do spisu za účelný úkon právní služby podle tohoto ustanovení advokátního tarifu považováno. Z tohoto důvodu navrhuje, aby Ústavní soud napadený rozsudek zrušil.

5. Obvodní soud pro Prahu 5 ani ČR-Ministerstvo spravedlnosti se k ústavní stížnosti nevyjádřily.

III. Právní posouzení

6. Ústavní soud při posuzování rozhodnutí orgánů veřejné moci konstantně přihlíží k tomu, jak intenzivně jejich eventuální pochybení zasahují do sféry stěžovatelů. Z tohoto důvodu se v posuzovaném případě musel vypořádat se skutečností, že ústavní stížnost se týká poměrně nízké částky (3 872 Kč).

7. Ústavní soud obvykle odmítá ústavní stížnosti směřující proti rozhodnutím o částkách, jež jsou svojí povahou bagatelní. Je přitom veden úvahou, že tyto částky již s ohledem na svou výši nejsou schopny představovat porušení základních práv a svobod [nález sp. zn. III. ÚS 157/16 ze dne 9. 8. 2016 (N 150/82 SbNU 379)]. Současně ovšem platí, že bagatelnost sporu nelze hodnotit pouze podle výše částky, které se spor týkal. Vedle kvantitativního hlediska se totiž při posuzování bagatelnosti uplatňuje i hledisko kvalitativní. Dle nálezu sp. zn. III. ÚS 3725/13 ze dne 10. 4. 2014 (N 55/73 SbNU 89) se v rámci tohoto posuzování hodnotí kromě intenzity porušení základních práv i to, nakolik má ústavněprávní otázka, která v daném případě vyvstala, relevanci pro další rozhodovací činnost obecných soudů [nález sp. zn. III. ÚS 2018/15 ze dne 19. 1. 2016 (N 11/80 SbNU 139)]. Z pohledu ústavněprávní relevance je třeba zohlednit i subjektivní vnímání hranice bagatelnosti, závislé nejen na konkrétní částce, ale i na konkrétním stěžovateli. Co je pro někoho nepodstatná částka, může být pro druhého existenční záležitostí (nález sp. zn. IV. ÚS 3017/19 ze dne 28. 4. 2020).

8. Podstatou ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatele s tím, že ačkoli bylo jeho trestní stíhání pro zvláště závažný zločin ukončeno odložením věci, náklady, které mu jeho obhájce vyúčtoval a on obratem uhradil, nebyly v plné výši státem nahrazeny, byť je přesvědčen o účelnosti všech úkonů, které jeho obhájce pro jeho efektivní obhajobu učinil, a to včetně úkonu nahlížení do spisu v průběhu vyšetřování.

9. V posuzované věci Ústavní soud považuje za adekvátní meritorní přezkum připustit. Odůvodnění obecného soudu, podle něhož není možné stěžovateli náhradu za tento úkon přiznat proto, že úkon nahlížení do spisu v průběhu vyšetřování neodpovídá žádnému úkonu právní služby podle § 11 odst. 1 a odst. 2 advokátního tarifu, které nezohledňuje znění odst. 3 advokátního tarifu, vyvolává přetrvávající nejistotu a judikaturní nejednotnost. I Česká advokátní komora ve svém vyjádření uvedla, že se jedná o principiální záležitost.

10. Po zvážení argumentace obsažené v ústavní stížnosti, obsahu napadeného rozhodnutí, vyžádaného spisového materiálu i vyjádření vedlejšího účastníka řízení dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

11. Stěžovatel v ústavní stížnosti zejména namítá, že mu vznikla škoda v podobě nákladů obhajoby v důsledku vedeného trestního stíhání, které skončilo zrušením usnesení o zahájení trestního stíhání státním zástupcem a odložením trestní věci, neboť se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájení trestního stíhání. Podle ustálené rozhodovací praxe odpovědnost státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím je vyvozována též v případech, kdy byla tato škoda způsobena zahájením (vedením) trestního stíhání, které neskončilo pravomocným odsouzením.

12. Vznik nároku na náhradu škody z titulu vydání nezákonného rozhodnutí je podle ustanovení § 8 odst. 1 zákona o odpovědnosti státu vázán na zrušení či změnu

nezákonného rozhodnutí orgánu veřejné moci. V případech, kdy v trestním řízení došlo k zastavení trestního stíhání či zproštění obžaloby, je tímto titulem nezákonné usnesení o zahájení trestního stíhání (viz např. rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2614/2003 ze dne 9. 12. 2004; sp. zn. 25 Cdo 1325/2004 ze dne 30. 11. 2005 či sp. zn. 31 Cdo 2805/2011 ze dne 13. 6. 2012).

13. Ústavní soud v minulosti opakovaně uvedl, že delikt ní odpovědnost státu za způsobenou materiální a nemateriální škodu představuje objektivní odpovědnost, jíž se stát nemůže zprostit [nález sp. zn. I. ÚS 529/09 ze dne 13. 3. 2012 (N 51/64 SbNU 625)]. Ve své ustálené judikatuře ve věci odpovědnosti státu za nezákonné trestní stíhání akcentuje především to, že obecné soudy musí při rozhodování o těchto nárocích náležitě zohlednit účely, které prostupují právní úpravu obsaženou v zákoně o odpovědnosti státu. V tomto směru Ústavní soud opakuje, že účelem trestního řízení je odhalení a potrestání pachatele trestné činnosti. Ukáže-li se však v průběhu řízení, že tento účel nelze naplnit, protože se obviněný nedopustil trestné činnosti, pro kterou byl stíhán, pak je třeba považovat veškeré úkony, které byly v trestním řízení provedeny, za vadné. Za veškeré úkony, kterým ho stát neoprávněně v trestním řízení podrobil, by proto měl být obviněný odškodněn (viz např. nálezy sp. zn. II. ÚS 590/08 ze dne 17. 6. 2008; a sp. zn. II. ÚS 1540/11 ze dne 20. 2. 2013).

14. Ústavní soud dále v rámci své rozhodovací činnosti dospěl k závěru, že obecné soudy jsou při aplikaci zákona o odpovědnosti státu povinny dostatečně zohlednit podstatu a účel garance práva na náhradu škody způsobené při výkonu veřejné moci plynoucí z čl. 36 odst. 3 Listiny. Jestliže se v průběhu trestního řízení nepotvrdí původní podezření orgánů činných v trestním řízení, že stěžovatel spáchal trestný čin, je nutno hledět na usnesení o zahájení trestního stíhání a na ně navazující trestní řízení jako na nezákonné. Za období od zahájení trestního stíhání do jeho skončení by tedy stěžovateli měla být přiznána náhrada škody, která mu v příčinné souvislosti s vedením trestního řízení vznikla.

15. Výše uvedené povinnosti obecný soud v posuzované věci nedostál, neboť stěžovateli nepřiznal náhradu za úkon nahlížení do spisu, ke kterému došlo dne 27. 5. 2016 (v čase od 10:00 do 11:40 hod.), tedy v době probíhajícího trestního stíhání. To bylo ke stížnosti stěžovatele proti usnesení o zahájení trestního stíhání příslušným státním zástupcem ukončeno usnesením ze dne 31. 5. 2016, kterým bylo usnesení o zahájení trestního stíhání zrušeno.

16. Odůvodnění obecného soudu, podle něhož není možné stěžovateli náhradu za tento úkon přiznat proto, že úkon nahlížení do spisu v průběhu vyšetřování neodpovídá žádnému úkonu právní služby podle § 11 odst. 1 a odst. 2 advokátního tarifu, nelze přisvědčit. Stěžovatelovo trestní stíhání pro trestný čin účastenství na vraždě bylo zahájeno dne 14. 4. 2016. Proti usnesení o zahájení trestního stíhání se prostřednictvím svého obhájce bránil stížností. Stěžovateli v tu dobu reálně hrozil mnohaletý trest odnětí svobody. Pokud by si stěžovatel obhájce sám ne zvolil, splňoval by zřejmě podmínky pro nutnou obhajobu. V době před vydáním rozhodnutí státním zástupcem o jeho stížnosti stěžovatelův obhájce využil možnosti nahlédnout do trestního spisu, aby zjistil aktuální stav vyšetřování a mohl připravit další taktiku obhajoby ve věci obvinění z takto závažné trestné činnosti. Do soudní fáze trestní stíhání poté nedospělo pro zásah státního zástupce vyvolaný obranou stěžovatele.

17. V posuzované věci tak bylo s ohledem na okolnosti případu namístež úkon nahlížení do spisu považovat za samostatný úkon právní služby, za který náleží náhrada podle § 11 odst. 3 advokátního tarifu, neboť se svou povahou kvalitativně blíží úkonu podle § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu. Úkon nahlížení do spisu byl z hlediska povinného zastoupení při celkovém zohlednění průběhu trestního řízení účelný a stát by měl stěžovateli náklady, které na svou obhajobu za tento úkon vynaložil, nahradit.

18. Na základě výše uvedeného Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a zrušil rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 8. 11. 2017, č. j. 15 C 49/2017-56 [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů]. Obvodní soud pro Prahu 5 je v dalším řízení vázán právním názorem Ústavního soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 1. března 2021

Tomáš Lichovník
předseda senátu